

PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

CENTER FOR CIVIL AND HUMAN RIGHTS

KRIVÁ 23, 040 01 KOŠICE, SLOVENSKO

- » mobil: +421 908 69 55 31, +421 949 338 396
- » www.poradna-prava.sk » poradna@poradna-prava.sk
- » IČO: 37 86 72 70 » IBAN: SK98 5200 0000 0000 0551 9629

Milan Krajniak
Minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Špitálska 4, 6, 8
816 43 Bratislava

Ev. č. 35 /2022

V Košiciach, 21.2.2022

Vec: Výzva na odstránenie vybraných ustanovení právnych predpisov v slovenskom právnom poriadku, ktoré sú v rozpore s antidiskriminačným právom

Vážený pán minister,

Obraciame sa na Vás v mene Poradňa pre občianske a ľudské práva – mimovládnej organizácie, ktorá sa zameriava na ochranu ľudských práv rómskej menšiny. V rámci našej činnosti venujeme okrem iného dlhodobú pozornosť problematike diskriminácie, najmä rómskej menšiny. Prípady v tejto oblasti monitorujeme a vo vybraných prípadoch, s ohľadom na ich širší strategický význam, zabezpečujeme diskriminovaným osobám bezplatné právne zastupovanie v súdnych konaniach. Realizujeme tiež výskumné aktivity a presadzujeme systémové opatrenia smerom k prevencii diskriminácie v slovenskej spoločnosti. O prejavoch diskriminácie na Slovensku dlhodobo informujeme medzinárodné ľudskoprávne inštitúcie a právnička našej organizácie odborne pôsobí v Európskej sieti právnych expertov a expertiek na rodovú rovnosť a nediskrimináciu pôsobiacej pri Európskej komisii.

V rámci našej činnosti sme v ostatných rokoch monitorovali domáce právne predpisy a analyzovali ich možný diskriminačný dopad na znevýhodnené skupiny obyvateľstva, špecificky na rómske ženy žijúce v marginalizovaných komunitách, ktoré čelia viacnásobnej diskriminácii z dôvodu etnickej príslušnosti a pohlavia. Identifikovali sme pritom viacero právnych ustanovení v oblasti sociálneho zabezpečenia, ktoré majú na znevýhodnené rómske ženy neprímerane negatívny dopad v porovnaní s ostatnou populáciou v slovenskej spoločnosti a v konečnom dôsledku zakladajú ich diskrimináciu. Znenie týchto ustanovení a ich právny nesúlad a antidiskriminačným právom sme popísali v roku 2015 v našej analýze, ktorú sme adresovali zodpovedným štátnym inštitúciám a zasadzovali sa za potrebné legislatívne zmeny.¹

¹ Uvedená právna analýza s názvom „Monitoring vybraných predpisov v slovenskom právnom poriadku a analýza ich nesúladu s antidiskriminačným právom“ je dostupná na: <https://bit.ly/3oUuCFr>

Uvedené právne ustanovenia sú v súčasnosti stále v platnosti a ich diskriminačný dopad tak pretrváva.

Ide o ustanovenia viacerých právnych predpisov, ktoré upravujú poskytnutie vybraných sociálnych dávok, a to konkrétne:

Ustanovenie § 4 ods. 3 zákona č. 571/2009 Z. z., o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení, ktoré upravuje, že rodičovský príspevok je mesačne 50 % stanovenej sumy, ak oprávnená osoba nedbá najmenej tri po sebe nasledujúce kalendárne mesiace o riadne plnenie povinnej školskej dochádzky ďalšieho dieťaťa v jej starostlivosti. Rodičovský príspevok sa poskytuje najmenej počas troch kalendárnych mesiacov od prvého dňa kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom škola oznámila úradu práce sociálnych vecí a rodiny, že oprávnená osoba nedbá najmenej tri po sebe nasledujúce kalendárne mesiace o riadne plnenie povinnej školskej dochádzky ďalšieho dieťaťa v jej starostlivosti.

Ustanovenia § 12a ods. 1 písm. a) c), d.), § 12a ods. 4 až 6 zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. Tieto upravujú poskytovanie prídavku na dieťa a príplatku k prídavku, a predurčujú ich použitie na zabezpečenie výchovy a výživy nezaopatrených detí. Ak oprávnená osoba – rodič nevyužíva uvedené rodinné dávky na účel a v záujme nezaopatrených detí, ich výplata sa zastavuje, pričom uvedené ustanovenia špecifikujú dôvody, pre ktoré je možné ich výplatu oprávnenej osobe zastaviť. Ide o prípady, ak z písomného oznámenia riaditeľa školy vyplynie, že oprávnená osoba nedbá o riadne plnenie povinnej školskej dochádzky nezaopatreného dieťaťa alebo nedbá o riadne plnenie povinného predprimárneho vzdelávania nezaopatreného dieťaťa, ak dieťaťu alebo rodičovi boli uložené výchovné opatrenie podľa zákona o rodine alebo zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, alebo ak maloleté nezaopatrené dieťa spácha priestupok. Ak pominú dôvody určenia osobitného príjemcu, platiteľ rozhodne o uvoľnení prídavku. Ak však dieťa po určení osobitného príjemcu opätovne spácha priestupok, platiteľ prídavok a príplatok k prídavku odníme.

Ustanovenie § 10 ods. 3 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ak v odsekoch 5 a 6 nie je ustanovené inak - stanovuje, že dávka sa znižuje o sumu 64,70 eura za každého plnoletého člena domácnosti, ktorý nie je v právnom vzťahu, ktorý zakladá nárok na príjem zo závislej činnosti, dohodnutom v rozsahu najmenej 32 hodín mesačne a nezúčastní sa na základe písomnej dohody medzi úradom a obcou, rozpočtovou organizáciou alebo príspevkovou organizáciou, ktorej zriaďovateľom je obec, alebo právnickou osobou so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorá organizuje alebo sprostredkúva dobrovoľnícku činnosť pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech, v rozsahu 32 hodín mesačne na vykonávaní menších obecných služieb pre obec alebo rozpočtovú organizáciu alebo príspevkovú organizáciu, ktorej zriaďovateľom je obec, dobrovoľníckej činnosti, alebo prác na predchádzanie mimoriadnej situácii, počas vyhlásenej mimoriadnej situácie a pri odstraňovaní následkov mimoriadnej situácie

Ustanovenie § 3 ods. 4 zákona č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení, ktoré upravuje, že

nárok na príspevok pri narodení dieťaťa nevzniká oprávnenej osobe, ak sa od štvrtého mesiaca tehotenstva do pôrodu nezúčastňovala raz za mesiac na preventívnych prehliadkach u lekára so špecializáciou v špecializačnom odbore gynekológia a pôrodníctvo alebo na obdobných prehliadkach v cudzine (za účasť tejto oprávnenej osoby na preventívnej prehliadke v príslušnom mesiaci sa považuje aj poskytovanie zdravotnej starostlivosti tejto oprávnenej osobe v ústavnej zdravotnej starostlivosti), alebo ak po pôrode opustila zdravotnícke zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti spôsobom, ktorý je v rozpore s ustanovením osobitného predpisu o prepustení osoby z ústavnej zdravotnej starostlivosti.

Pre tieto ustanovenia je charakteristické, že zákonodarca podmieňuje vznik nároku na príslušné sociálne dávky splnením podmienok, ktoré však nezohľadňujú širšie súvislosti, či špecifiká určitej skupiny obyvateľstva. V nami analyzovanom kontexte nezohľadňuje sociálne znevýhodnenie rómskych žien žijúcich v marginalizovanom prostredí a ich rodín a inštitucionálny rasizmus, ktorému žiaľ často v našej spoločnosti čelia.

Ako v našej právnej analýze uvádzame, zodpovedné štátne orgány v praxi, zrejme v snahe eliminovať, resp. odstrániť nežiaduci jav či správanie určitej skupiny obyvateľov v spoločnosti (ako napr. predčasné odchody rómskych žien - matiek po pôrode z pôrodníc, riadne neplnenie povinnej školskej dochádzky rómskymi deťmi pochádzajúcimi z marginalizovaných rómskych komunit, zvýšenú mieru priestupkovej kriminality rómskych detí a mládeže), vytvorili prostredníctvom prijímania právnych predpisov systém určitých sankcií spočívajúcich napr. v nepriznaní určitej štátnej sociálnej dávky resp. jej znížení. Uvedené však spravidla nevedie k odstráneniu príčin, pre ktoré k správaniu určitej skupiny obyvateľstva, ktoré štát vníma ako nežiaduce, dochádza. Naopak štátne orgány prehliadajú širšie príčiny, na základe ktorých k uvedeným javom v marginalizovaných rómskych komunitách dochádza a neprijíma účinné opatrenia, ktoré by tieto javy odstránili – tj. systémové opatrenia, ktoré by viedli k odstráneniu medzigeneračnej chudoby a marginalizácie rómskych žien a ich rodín, zabezpečeniu kvalitného vzdelávania pre znevýhodnené rómske deti bez segregácie, odstraňovaniu rezidenčnej segregácie marginalizovaných rómskych komunit, inštitucionálneho rasizmu a podobne.

Už v roku 2007 sme v rámci našich výskumných aktivít špecificky poukázali na diskriminačný dopad príslušných ustanovení zákona č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení, ktoré podmieňujú poskytnutie príspevku pri narodení dieťaťa pravidelnou účasťou žien na preventívnych prenatálnych prehliadkach od štvrtého mesiaca tehotenstva a zotrvaním v nemocnici po pôrode, kým ošetrojúci zdravotnícky pracovník nedá súhlas s jej prepustením. Tieto legislatívne opatrenia neriešia, ani nezmierňujú skryté dôvody, pre ktoré sa niektoré rómske ženy v skutočnosti pravidelne nezúčastňujú na preventívnych prenatálnych prehliadkach, alebo pre ktoré sa môžu rozhodnúť odísť po pôrode z nemocnice skôr, ako sú z nej oficiálne prepustené. Podľa nášho terénneho monitoringu medzi nich patria napr. diskriminácia rómskych žien v prístupe k zdravotnej starostlivosti (segregácia v pôrodniciach, verbálne útoky a celkovo nepriateľské prostredie voči rómskym ženám zo strany ošetrojúceho personálu) nedostupnosť zdravotnej starostlivosti (veľká vzdialenosť, nedostatok finančných prostriedkov na

prepravu k ošetrojúcej gynekológovi/-ičke) a podobne.² Naša mimovládna organizácia v minulosti podala tzv. verejnú žalobu podľa § 9a antidiskriminačného zákona proti štátu v zastúpení Národnou radou SR a namieta ňou diskriminačný dopad tejto právnej úpravy a jej nesúlad s domácou a medzinárodnou antidiskriminačnou legislatívou. Súdne konanie v tejto veci v súčasnosti stále prebieha. Toto súdne konanie sme iniciovali v dôsledku nezájmu predošlých predstaviteľov a predstaviteľiek vlády a parlamentu o zmenu tejto právnej úpravy.

Pripomíname, že aj Výbor OSN pre práva dieťaťa v roku 2016 vyzval Slovenskú republiku, aby novelizovalo právnu úpravu, ktorá vyplácanie sociálnych príspevkov alebo dávok podmieňuje dodržaním preventívnych opatrení. Osobitne sa vyjadril, že táto právna úprava je „do značnej miery neefektívna a má disproporčne negatívny dopad na sociálno-ekonomické blaho a právo na sociálne zabezpečenie marginalizovaných rómskych rodín a ich detí.“³

Vláda SR sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala realizovať politiky zamerané na znižovanie nerovností medzi mužmi a ženami a odstraňovanie diskriminácie žien. Je zrejmé, že tejto oblasti venuje pozornosť, o čom svedčí minuloročné schválenie Celoštátnej stratégie rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí a k nej príslušného akčného plánu, ktoré reflektujú medzinárodné právne záväzky Slovenskej republiky v oblasti ochrany žien pred diskrimináciou, vrátane ochrany žien zo zraniteľných skupín a odstraňovania viacnásobnej diskriminácie.

Aj v tejto súvislosti považujeme za mimoriadne dôležité, aby vláda SR venovala pozornosť diskriminačným dopadom nami analyzovaných právnych ustanovení na sociálne znevýhodnené ženy žijúce v sociálne znevýhodnených podmienkach, a špecificky na rómske ženy z marginalizovaných komún a ich deti.

Týmto listom si Vás dovoľujeme vyzvať, aby Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR s ohľadom na svoju kompetenciu v oblasti tvorby štátnej politiky v oblasti rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí - iniciovalo zmeny uvedených právnych ustanovení v domácom právnom poriadku a zabezpečilo ich súlad s antidiskriminačným právom.

Zároveň si Vás dovoľujeme požiadať o informácie o prijatých opatreniach v nadväznosti na našu výzvu.

S úctou

Štefan Ivanco

Za Poradňu pre občianske a ľudské práva

---

² Pre podrobnejšie informácie o prejavoch diskriminácie voči rómskym ženám v oblasti reprodukčnej zdravotnej starostlivosti odkazujeme na našu výskumnú správu „Vakeras Zorales – Skúsenosti rómskych žien s reprodukčnou zdravotnou starostlivosťou na Slovensku“ z 2017. Jej zistenia zostávajú na základe nášho terénneho monitoringu stále aktuálne. Dostupná na: <https://bit.ly/3rV5tfT>

³ Výbor pre práva dieťaťa. 2016. Záverečné zistenia: Slovensko. CRC/C/SVK/CO/3-5, 2016. Ods. 42 písm. a), ods. 43 písm. a).